

ՀՏԴ՝ 324

DOI:10.52971/18294316-2023.26.1-143

ԱՄՆ-Ի ԵՎ ՊԱՂԵՍՏԻՆՅԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 1990-ԱՎԱՆ ԹԹ.

Արտակ Հ. Հովհաննիսյան

Շիրակի Մ. Նալբանդյանի անվան պետական համալսարան, Գյումրի, ՀՀ

Անվտիմում

Նախաբան. Հոդվածում ուսումնասիրվում են Պաղեստինյան Ինքնավարության (այսուհետև՝ ՊԻ) ձևավորման և վերջինիս հանդեպ ԱՄՆ-ի քաղաքականության հիմնական միտումները, հարաբերությունների բազմազանությունը և հակասականությունը: ԱՄՆ-ը, լինելով Իսրայելի դաշնակիցը, ներկայացուցչությունների մակարդակով հարաբերություններ է պահպանում նաև Պաղեստինի Ինքնավարության հետ: Ֆինանսական օգնություն ցուցաբերելով, ունենալով պաղեստինյան ներգաղթյալների մեծ թիվ և մտնելով մերձավորարևելյան կարգավորման գծով ներկայացուցիչների քառյակի մեջ՝ ԱՄՆ-ը ակտիվորեն ազդում էր պաղեստինաիսրայելական հարաբերությունների վրա: *Մեթոդները և նյութը.* Հոդվածում փաստերը հետազոտված ու մեկնաբանված են պատմական անաչառության, համեմատական վերլուծության ու համադրման, պատմահամեմատական, պատմահետազոտական, պատմաքննական, իրադարձությունների պատճառահետևանքային կապերի վերլուծության մեթոդների հիման վրա: Դեպքերն ու իրադարձությունները ներկայացված են տարալեզու և տարաբնույթ գրականության ուսումնասիրման և վերլուծման արդյունքում, ինչն ապահովում է աշխատանքի պատմականության և գիտական անկողմնակալության սկզբունքները: *Վերլուծություն.* Քննարկվող ժամանակահատվածն ընդգրկում է 1993 թ. Օսլոյի համաձայնագրի կնքումից հետո ընկած հատվածը՝ Պաղեստինյան Ինքնավարության կայացման ժամանակահատվածը, որին ուղղակիորեն մեծ մասնակցություն է ունեցել ԱՄՆ-ը: *Արդյունքներ.* Առաջ է քաջվում այն թեզը, որ ՊԻ-ի հետ ԱՄՆ-ի բազմակողմանի հարաբերությունների կարևորությամբ հանդերձ՝ ՊԻ արտաքին քաղաքականության գերակա ուղղությունն արաբական երկրներն են: Վիճահարույց է համարվում ՊԻ-ի՝

որպես Իսրայելի տարածքի մաս դիտարկելը, իսկ ԱՄՆ-ՊԻ հարաբերությունների բնույթը գնահատվում է ավելի շատ հակասական:

Բանալի բառեր՝ ԱՄՆ, Պաղեստինյան Ինքնավարություն, Օսլոյի համաձայնագիր, ՊԱԿ, Արաբական պետությունների լիգա, Իսրայել, ՀԱՄԱՄ:

Ինչպես հղել՝ Հովհաննիսյան Ա. ԱՄՆ-ի և Պաղեստինյան Ինքնավարության հարաբերությունները 1990-ական թթ. // ՀՀ ԳԱԱ ԾՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ»: Գյումրի, 2023: Հ. 1(26): 143-152 էջեր: DOI: 10.52971/18294316-2023.26.1-143

THE RELATIONS BETWEEN USA AND PALESTINIAN AUTHORITY IN THE 1990s.

Artak H. Hovhannisyán

State University of Shirak after M. Nalbandyan, Gyumri, RA

Abstract

Introduction. The article examines the main trends in the formation of the Palestinian Authority (PA), the diversity and contradictions of US policy towards it. The purpose of the article is to present the relationship between the US and the PA. The objectives are to describe the international status of the PA, to understand the role and place of the US in the system of international relations of the PA. **Methods and materials.** The facts are studied and interpreted on the basis of historical impartiality, historical-comparative analysis, historiographical methods. Cases and events are presented as a result of the study and analysis of multilingual and diverse literature. **Analysis.** The period under review includes the creation of the PA in 1993, after the conclusion of the Oslo agreement, in which the US was directly involved. **Results.** The thesis is put forward that, along with the importance of multilateral relations between the US and the PA, the priority direction of the PA foreign policy is the Arab countries. Considering the PA as part of Israeli territory is viewed controversial, and the nature of the relationship between the US and the PA is regarded more controversial.

Key words: USA, Palestinian Authority, Oslo Accords, PLO, Arab League, Israel, HAMAS.

Citation: Hovhannisyán A. The Relations Between USA and Palestinian Authority in 1990s // "Scientific Works" of SCAS NAS RA. Gyumri, 2023. V. 1(26). 143-152 pp..

DOI:10.52971/18294316-2023.26.1-143

ОТНОШЕНИЯ США И ПАЛЕСТИНСКОЙ АВТОНОМИИ В 1990-гг.

Артак Г. Оганнисян

Ширакский государственный университет им. М. Налбандяна, Гюмри, РА

Аннотация

Введение: В статье рассматриваются основные тенденции формирования Палестинской автономии (ПА), разнообразие и противоречия политики США в отношении нее. Считая США союзником Израиля, она также поддерживает отношения с ПА на уровне представительств. Оказывая финансовую помощь, имея большое количество палестинских иммигрантов и входя в квартет представителей по ближневосточному урегулированию, США актив-

но влияют на отношения между Палестиной и Израилем. Цель статьи - представить отношения между США и ПА, а задачи - описать международный статус ПА, понять роль и место США в системе международных отношений ПА, основные направления этих отношений. *Методы и материалы:* В статье факты исследуются и интерпретируются на основе исторической беспристрастности, сравнительного анализа и сопоставления, историко-сопоставительного, исторического, историографических методов. *Анализ:* Кейсы и события представлены в результате изучения и анализа разноязычной и разнообразной литературы, что обеспечивает соблюдение принципов историчности и научной беспристрастности работы. Рассматриваемый период включает период создания ПА в 1993 году после заключения соглашения в Осло, в котором США принимали непосредственное участие. *Результаты:* Выдвигается тезис о том, что наряду с важностью многосторонних отношений США с ПА приоритетным направлением внешней политики ПА являются арабские страны. Рассмотрение Палестинской автономии как части территории Израиля считается спорным, а характер отношений между США и ПА считается более спорным.

Ключевые слова: США, Палестинская Автономия, Соглашения Осло, ООП, Лига арабских государств, Израиль, ХАМАС

Как цитировать: Оганнисян А. Отношения США и Палестинской Автономии в 1990-гг.// “Научные труды” ИЦАИ НАН РА. Гюмри, 2023. Т. 1(26). 143-152 сс.

DOI:10.52971/18294316-2023.26.1-143

ՆՍԽԱԲԱՆ. Ուսումնասիրվող ժամանակաշրջանը բնութագրվում է ԱՄՆ-ի և Պաղեստինյան Ինքնավարության (այսուհետև՝ ՊԻ) հարաբերությունների բազմակողմ ուղղություններով: ԱՄՆ-ը, լինելով Իսրայելի դաշնակիցը, ԽՍՀՄ փլուզումից հետո սկսեց հարաբերություններ պահպանել նաև ՊԻ-ի հետ ներկայացուցչությունների մակարդակով: Ֆինանսական օգնություն ցուցաբերելով Պաղեստինի Ինքնավարությանը և Ռուսաստանի, ԵՄ-ի և ՄՄԿ-ի հետ միասին մտնելով մերձավորարևելյան կարգավորման գծով ներկայացուցիչների քառյակի մեջ՝ ԱՄՆ-ը մեծացրեց իր ազդեցությունը Պաղեստինի և Իսրայելի հարաբերությունների կարգավորման գործընթացի վրա: Որոշակի դեր էր խաղում նաև այն հանգամանքը, որ Պաղեստինից զգալի թվով ներգաղթյալներ էին ապրում ԱՄՆ-ում, ինչը նույնպես ուղղակիորեն ազդում էր նրանց հարաբերությունների ձևավորման վրա: Գնալով աճում էր ԱՄՆ-ի՝ Ինքնավարության արտաքին հարաբերություններում կարևորագույն գործոն լինելու հանգամանքը: Քննարկվող ժամանակահատվածն ընդգրկում է 1993 թ. Օսլոյի համաձայնագրի կնքումից հետո ընկած շրջանը՝ ՊԻ-ի կայացման ժամանակահատվածը, որին ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն մեծ մասնակցություն է ունեցել ԱՄՆ-ը: Հողվածի նպատակն է ուսումնասիրել ԱՄՆ-ի և ՊԻ-ի հարաբերությունները XX դարի 90-ականների սկզբից մինչև մեր օրերը: Այս նպատակից բխող խնդիրները հետևյալն են.

- ՊԻ-ի միջազգային կարգավիճակը, բացահայտել հիմնական միտումները և ներկայացնել Պաղեստինի միջազգային հարաբերությունների ներկա վիճակը.

- հասկանալ ԱՄՆ-ի դերն ու տեղը ՊԻ-ի միջազգային հարաբերությունների համակարգում, ուսումնասիրել այդ հարաբերությունների վերջին երկու տասնամյակների հիմնական միտումները:

Խնդրո առարկա հարցին անդրադարձել են Ե. Պրիմակովը, Գ. Նիկիտինան, Ս.Կ. Բրավլինը, Գ.Վինոգրադովը, Գ.Վոլֆինը, Վ.Գալպերինը, Դ.Ջեֆրին և ուրիշներ:

ՎԵՐԱՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ. Պաղեստինյան Ինքնավարության հիմքը դրվեց 1993 թ. Օսլոյի համաձայնագրով [1, էջ 261], որի նախապատրաստման և կնքմանն աջակցելու հարցում խիստ մեծ էր ԱՄՆ-ի դերը: Սակայն հետագայում՝ 2005 թ. Պաղեստինյան Ինքնավարության տարածքի փաստացի բաժանումը «ՖԱԹՀ» [13, էջ 114] և «ՀԱՄԱՍ» կազմակերպությունների ադդեցության ոլորտի, ՊԻ-ի հետ հարաբերությունները դարձրին բավական բարդ և տարաբնույթ, իսկ անկախ պետության ստեղծման հարցը ավելի ձգձգվեց: 2009 թ. ՄԱԿ-ի ԱԽ-ը ընդունեց բանաձև, «որով ճանաչվում էր Պաղեստինի արաբ ժողովրդի սուվերեն իրավունքը ինքնավար տարածքների վրա»:

ԱՄՆ-ի և ՊԻ-ի միջև առկա հարաբերությունները քննարկելու համար անհրաժեշտ է նախ ներկայացնել ՊԻ-ի միջազգային կարգավիճակը և զարգացման հեռանկարները 90-ական թվականներին [12, էջ 78-79]: Միջազգային իրավունքի տեսանկյունից ՊԻ-ն ունի որոշակի ինքնավարություն, վարչական միավոր է, որը ներառում է Պաղեստին աշխարհագրական տարածքի երկու մասեր՝ Ղազայի հատվածը և Հորդանան գետի արևմտյան ափը, այսինքն՝ այն տարածքների մեծ մասը, որոնց վրա, ըստ 1947 թ. ՄԱԿ-ի որոշման, պետք է ստեղծվեր Պաղեստին արաբական պետությունը [7, էջ 12]:

1947 թ.-ից մինչև 1990-ականների սկիզբն Իսրայելը 6 անգամ պատերազմեց հարևան արաբական երկրների հետ, որի արդյունքում բռնագրավեց ոչ միայն պաղեստինցի արաբների հատկացված տարածքները [8, էջ 180], այլև հարևան արաբական երկրներից որոշակի հատվածներ՝ տարածաշրջանում առաջացնելով մշտական լարվածության վտանգավոր օջախ:

Իրավիճակը փոխվեց 1990-ականների սկզբներին, երբ ԱՄՆ-ի ակտիվ մասնակցությամբ սկսվեց երկխոսություն Իսրայելի և Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպության՝ ՊԱԿ-ի միջև, որի արդյունքում կնքվեց 1993 թ. Օսլոյի համաձայնագիրը, և հիմք դրվեց Պաղեստինյան ազգային ինքնավարությանը [4]: Այն պետք է լիներ անցումային փուլ անկախ արաբական պետության ստեղծման ճանապարհին [11, էջ 46]: Նախապես ասենք, որ այդ պետությունը պետք է հռչակվեր 1999 թ., բայց ցայսօր չի հռչակվել [4, էջ 96]:

Չնայած դեռևս 1988 թ. Ալժիրում Պաղեստինյան ազգային խորհուրդը հռչակել էր Պաղեստինյան պետության ստեղծման մասին, բայց այդ ինքնահռչակ պետությունը չունեի սուվերենության ոչ մի նշույլ [3, էջ 29]:

ՊԻ-ը ՄԱԿ-ի լիիրավ անդամ չէ, բայց ՊԱԿ-ը ունի դիտորդի կարգավիճակ ՄԱԿ-ում: Բացի այդ, ՊԻ-ն Արաբական պետությունների լիգայի, Իսլամական համագործակցության կազմակերպության, Զարգացման իսլամական բանկի, Միջազգային օլիմպիական կոմիտեի անդամ է [11, էջ 85]:

2002 թ. ՄԱԿ-ի ԱԽ-ը հայտարարեց, որ ՄԱԿ-ը չի մոռացել և ձգտում է Պաղեստինում ստեղծել նաև արաբական պետություն: Ընդունված 1397-րդ բանաձևի համաձայն, որին աջակցեց հատկապես նաև ԱՄՆ-ը, վերահաստատվեցին 1967 և 1973 թթ. 242-րդ և 338-րդ բանաձևերը [2, էջ 17-19]:

Միջազգային իրավասուբյեկտության հաստատմանն ուղղված առաջին քայլերն իրականացվեցին 1970-ական թթ., երբ ՊԱԿ-ը դարձավ ԱՊԼ լիիրավ անդամ: ՄԱԿ-ի անդամ ավելի քան 100 երկրներ ճանաչել են Պաղեստինը որպես անկախ պետություն [14, էջ 87]: Շատ երկրներ, այդ թվում՝ ԱՄՆ-ը, Մեծ Բրիտանիան, Ճապոնիան չեն ճանաչում Պաղեստինյան պետությունը, քանի որ վերջինս իր մայրաքաղաք է հռչակել Երուսաղեմը, որը Իսրայելի անբաժանելի մասն է համարվում հրեաների համար: ՊԻ-ի արտաքին քաղաքական գերակայությունները հետևյալներն են՝

1. ՊԻ-ի համար արտաքին քաղաքականության գերակայություն էղել և մնում են արաբական երկրների հետ հարաբերությունների կառուցումը և սերտացումը,
2. ՊԻ-ի արտաքին քաղաքականության մեջ կարևոր դեր են զբաղեցնում հարաբերությունները Ռուսաստանի և Չինաստանի հետ, որոնք գրեթե միշտ աջակցել են ՊԱԿ-ին տարբեր միջազգային հարթակներում [9, էջ 276]:
3. Արտաքին քաղաքականության ռազմավարական նշանակության խնդիրներից է հարաբերությունների օպտիմալացումը ԱՄՆ-ի և Մեծ Բրիտանիայի հետ [11, c. 103],
4. Իսրայելի հետ բարդ հարաբերությունների պարզեցում,
5. Լատինամերիկյան երկրների հետ դիվանագիտական կապերի հաստատում,
6. Հարավային Օսեթիայի և Աբխազիայի հետ դիվանագիտական հարաբերությունների սերտացում:

Այս ամենով հանդերձ՝ յուրահատուկ բնույթ ունեն պաղեստինա-ամերիկյան հարաբերությունները: Անդրադառնալով ԱՄՆ-ի և ՊԻ-ի հարաբերություններին՝ պետք է փաստել, որ դրանք ավելի շատ կարևորվում են ՊԻ-ի համար, քանի որ ԱՄՆ-ի՝ որպես գերտերության համար կարևոր է ցանկացած տարածաշրջանում սեփական շահերի պաշտպանությունը [6, էջ 20-21]: Բացի այդ, ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը ՊԻ-ի հանդեպ իրականացվում է հաշվի առնելով տարածաշրջանում նրա թիվ մեկ դաշնակցի՝ Իսրայելի շահերը, որը ամենակայուն և հետևողական դաշնակիցն է (երբեմն անվանում են նաև ԱՄՆ-ի 51-րդ նահանգ) [6, էջ 14], և բնականաբար, այստեղ ՊԻ-ի շահերը ստորադասված են: Դա նշանակում է, որ ԱՄՆ-ի և ՊԻ-ի հարաբերություններն այնքան էլ պարզ չեն և բխում են ամերիկաիսրայելական հարաբերություններից:

Վերոհիշյալով հանդերձ՝ ԱՄՆ-ը՝ որպես գերտերություն և, ամենակարևորը, որպես միջնորդ Իսրայելի և ՊԻ-ի միջև, պահպանում է արտաքին այն նուրբ հավասարակշռությունը կողմերի հետ հարաբերություններում, որ չվտանգի խաղաղության գործընթացը: Դա կարևոր է նաև խնդրով շահագրգիռ մյուս արաբական պետությունների հետ լավ հարաբերությունների պահպանման համատեքստում:

Երկար ժամանակ, ընդհուպ մինչև 1988 թ., ԱՄՆ-ը նույնիսկ չէր ճանաչում ՊԱԿ-ը՝ համարելով այն ահաբեկչական կառույց, և այդ հանգամանքն անվստահություն էր առաջացնում պաղեստինցի արաբների մոտ՝ ԱՄՆ-ի համար ձևավորելով անվստահելի գործընկերոջ իմիջ: 1990-ականների սկզբներին ինչպես ԱՄՆ-ի, այնպես էլ Իսրայելի վերաբերմունքը պաղեստինցիների հանդեպ փոխվում է, ինչը պայմանավորված էր «Մառը պատերազմի» ավարտով, և արաբ-իսրայելական հակամարտությունն այլևս գերտերությունների բախման թատերաբեմ չէր [6, էջ 20]:

1991թ. սկզբներին «Փոթորիկ անապատում» գործողությունից հետո, ԱՄՆ-ին ավելի շատ հետաքրքրում էր տարածաշրջանում իր ռազմատնտեսական ու քաղաքական ազդեցության հաստատման հարցը [9, էջ 302]: Միաժամանակ ԱՄՆ-ը իսրայելապաղեստինյան բանակցությունների Մադրիդյան ձևաչափի հովանավորներից մեկն էր: 2000-ականների սկզբին ԱՄՆ-ի նախագահ Բիլ Կլինթոնը փորձեց հասնել հարցի վերջնական լուծմանը, բայց Երուսաղեմի կարգավիճակի շուրջ անհամաձայնությունները հարցը մտցրին փակուղի: 2002 թ. դարձյալ ԱՄՆ-ի նախաձեռնությամբ ՄԱԿ-ի ԱԽ-ը փորձեց քննարկել Պաղեստինում երկու պետությունների ստեղծման հարցը: Հաջողության չհասնելով՝ ԱՄՆ-ը փորձեց կողմերի հետ խորացնել ֆինանսատնտեսական համագործակցությունը:

Այստեղ քիչ դեր չի խաղում նաև այն հանգամանքը, որ ԱՄՆ-ը ամենամյա ֆինանսական օգնություն սկսեց հատկացնել Պաղեստինյան կառավարությունը՝ հատկապես ՖԱԹՀ-ին, չնայած որ ավելի մեծ օգնություն արդեն իսկ հատկացվում էր Արաբական Լիգայի կողմից: Կարևոր գործոն է նաև այն հանգամանքը, որ ԱՄՆ-ի դիրքորոշումից էր կախված նաև Պաղեստինյան պետության հետագա կարգավիճակի՝ միջազգային ճանաչման հարցը, և այս խնդրում ԱՄՆ-ի հետ համակարծիք են Ռուսաստանը, Չինաստանը, Ֆրանսիան և Մեծ Բրիտանիան: Սակայն ԱՄՆ-ը, ունենալով որոշակի դիվանագիտական հարաբերությունների մակարդակ ՊԻ հետ, չի ճանաչում Պաղեստինյան պետությունը, քանի որ լուծված չեն արաբա-իսրայելական հակամարտության բոլոր խնդիրները:

Իրավիճակը մի փոքր այլ է Ղազախի հատվածում, որտեղ ՀԱՄԱՍ-ը ԱՄՆ-ին դիտարկում է հիմնականում իր գլխավոր հակառակորդի՝ Իսրայելի դաշնակից, որի հետ բանակցությունները առավելապես անարդյունավետ են: Ղազախի հատվածի պարբերաբար շրջափակումները Իսրայելի կողմից, որոնք իրականացվում են ԱՄՆ-ի լուր համաձայնությամբ, ամրապնդում են այս կարծիքը:

Տարածաշրջանում տեղի ունեցած բոլոր ռազմական բախումների ժամանակ, բացի 1956թ. եռակի ազրեսիայից Եգիպտոսի դեմ, ԱՄՆ-ը միանշանակ պաշտպանել է Իսրայելին և՛ դիվանագիտական, և՛ ռազմական ոլորտում [6, էջ 26]:

Այս հանգամանքը գիտակցվում է պաղեստինցիների կողմից, և այդ իսկ պատճառով ՊԻ-ի արտաքին հարաբերությունների գերակայության մեջ ԱՄՆ-ը չի զբաղեցնում գլխավոր տեղը՝ չնայած իր ռազմական, ֆինանսատնտեսական և դիվանագիտական հսկա ներուժի առկայությանը:

ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը վերոգրյալ հարցերի վերաբերյալ նոր դրսևորումներ ստացավ նախագահ Դ. Թրամփի նախագահության տարիներին, երբ առաջ քաշվեց, այսպես կոչված, «դարի գործարքը կամ համաձայնագիրը»՝ բաղկացած երկու մասից և 23 բաժիններից: Նախատեսվում էր իսրայելա-պաղեստինյան խաղաղ կարգավորման ծրագիր՝ հիմնված 2 պետությունների փոխադարձ ճանաչման վրա՝ Երուսաղեմը ճանաչելով Իսրայելի, իսկ նրա անմիջական հարևանությամբ գտնվող Աբու Դեսսի բնակավայրը՝ Պաղեստինյան պետության մայրաքաղաք: Այս ծրագիրն իրականում հակասում էր «երկու պետությունների» հայեցակարգին: 2017 թ. դեկտեմբերին

Թրամփը ճանաչեց Երուսաղեմը որպես Իսրայելի մայրաքաղաք, 2018 թ. մայիսին այնտեղ բացեց դեսպանություն, իսկ Վաշինգտոնում փակեց ՊԱԿ-ի գրասենյակը[15]: ՊԻ-ի վարչակարգը որոշեց խզել դիվանագիտական հարաբերությունները ԱՄՆ-ի հետ, իսկ 2020 թ. փետրվարի 11-ին ՄԱԿ-ի ԱԽ-ում ՊԻ-ի ղեկավար Աբբասը պաշտոնապես հայտարարեց ծրագրի մերժման մասին, որին հետևեց ԱՊԼ-ի ղեկավար Ահմեդ Աբուլ-Գեյթի հայտարարությունը, որ ծրագրի քաղաքական շրջանակի նախնական ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ այն «անտեսում է պաղեստինցիների օրինական իրավունքները»: Թրամփին հաջորդած Ջ. Բայդենի նախագահության տարիներին վերանայվեցին որոշ հարցեր, մասնավորապես՝ վերադարձ կատարվեց նախկին հավասարակշռված քաղաքականությանը[16]: 2021թ. հունվարին ՄԱԿ-ում ԱՄՆ-ի դեսպան Ռիչարդ Միլսը հայտարարեց ՊԻ-ի ղեկավարության և պաղեստինցի ժողովրդի հետ հարաբերությունների բարենորոգման, տնտեսական օգնության վերականգնման և «երկու պետությունների» ստեղծման սկզբունքով հակամարտության լուծմանը վերադառնալու մասին[17]: Բայդենի վարչակազմը չհրաժարվեց Երուսաղեմը Իսրայելի մայրաքաղաք ճանաչելու փաստից, բայց հայտարարեց, որ Երուսաղեմի կարգավիճակի հարցը լուծվելու է վերջնական բանակցությունների արդյունքում: ՊԻ-ը ցանկություն ուներ վավերացնել Միջազգային քրեական դատարանի ստատուտը, սակայն այս հարցում 2021թ. մարտի 3-ին ԱՄՆ-ի պետքարտուղար Բլինքենը հայտարարեց, որ պաշտպանում է Իսրայելի դիրքորոշումը, այն է՝ դատարանի իրավասությունը չի կարող տարածվել պետություն չհանդիսացող ինքնավարության տարածքի վրա [18]: Կարծում ենք՝ նման մոտեցումը պայմանավորված է տարածաշրջանում ԱՄՆ-ի ավանդական քաղաքականությամբ՝ հսկողության տակ պահել արաբական երկրները՝ չվնասելով Իսրայելի շահերը:

ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄ. Սահմանված նպատակի և խնդիրների համաձայն՝ ամփոփելով աշխատանքը, կարծում ենք՝ Պաղեստինյան Ինքնավարության արտաքին քաղաքականության գերակա ուղղությունը արաբական երկրներն են, որոնց հետ վստահելի համագործակցությունը երկար ժամանակաշրջանի փորձություն է հաղթահարել: Այս հանգամանքը բնավ չի նվազեցնում այն դերը, որ խաղում է ԱՄՆ-ը Պաղեստինյան Ինքնավարության արտաքին քաղաքականության մեջ: Այն կարելի է բնութագրել հետևյալ կերպ.

Միջազգային իրավունքի տեսանկյունից վիճահարույց է Պաղեստինյան Ինքնավարության՝ Իսրայելի տարածքի մաս լինելը, քանի որ այդպես ընդունելու պարագայում կարծես թե արդարացվում է Իսրայելի կողմից 1947 թ., 1967 թ. և 1973 թ. ՄԱԿ-ի բանաձևերի անտեսումը, և Ինքնավարությունը դիտարկվում է որպես ինքնորոշման գործընթաց: Մինչդեռ Պաղեստինում արաբական պետության ստեղծումը հավասար իրավական հիմքեր ունի Իսրայել պետության ստեղծման հետ համեմատած:

ԱՄՆ-Պաղեստինյան Ինքնավարություն հարաբերությունների բնույթը հակասական է, որի պատճառը ամերիկա-իսրայելական հարաբերությունների բնույթն է. Իսրայելը համարվում է ԱՄՆ-ի գլխավոր դաշնակիցը Մերձավոր Արևելքում, հաճախ առաջինի գործողությունները համաձայնեցվում են երկրորդի կառավարության հետ:

Ամերիկա-պաղեստինյան հարաբերությունները (ավելի ճիշտ՝ դրանց բացակայությունը) մինչև 1990-ականների սկիզբը բացասական հետք են թողել վստահության ամրապնդման համար: Հարկ ենք համարում ևս մեկ անգամ շեշտել, որ ԱՄՆ-ը մինչև 1988 թ. չէր ճանաչում Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը՝ այն համարելով ահաբեկչական կազմակերպություն:

Իսրայելի նկատմամբ ԱՄՆ-ի նման քաղաքականությունը, նրանց «վստահելի» հարաբերությունները բոլորովին չնպաստեցին ինչպես պաղեստինյան արաբների շրջանում Միացյալ Նահանգների դրական իմիջի ձևավորմանը, այնպես էլ ավելի պաշտոնական մակարդակներում ցանկացած շփումների զարգացմանը, ինչը կանխորոշեց պաղեստինյան դիրքորոշման միտումները:

Թրամփի նախագահության տարիներին ԱՄՆ-ՊԻ հարաբերությունները ավելի վատթարացան: Կարծում ենք պատճառը արաբական աշխարհը պաղեստինյան հակամարտության հարցում պատակտելու Թրամփի միտումն էր:

Բայդենի նախագահության տարիներին ԱՄՆ փորձերը՝ վերականգնելու «հավասարակշռությունը» կողմերի միջև ավելի շուտ միտված է արաբական աշխարհը դաշնակցային պարտավորությունների ծիրում պահելուն, չվնասելով Իսրայելի շահերը:

Գ ր ա կ ա ն ու թ յ ո ն

1. Կարապետյան Ռ., *Արաբական երկրների նոր և նորագույն պատմություն*: Երևան: 2003: 261 էջ:
2. Հովհաննիսյան Ա., *Պաղեստինյան հակամարտությունը և ԱՄՆ-ը*: Գյումրի: 2005: 120 էջ:
3. Հովհաննիսյան Ա., *ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը իսրայելա-պաղեստինյան հակամարտության հանդեպ*: ՀՀ ԳԱԱ հրատ.: Երևան: 2001: 115 էջ:
4. Հովհաննիսյան Ա., *Օպր 2 համաձայնագիրը որպես Պաղեստինյան հակամարտության կարգավորման հերթական քայլ* // Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ: Հ. XIX: Երևան: ՀՀ ԳԱԱ հրատ.: 2000: 96-101 էջեր:
5. Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements, September 13, 1993, available at <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/dop.html>; Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip, September 28, 1995, available at www.Jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/interim.html (դիտվել է 31.01.2023):
6. Бравин С. *США и Израиль. К вопросу о ближневосточном урегулировании*// Вопросы истории. – 1997. - № 2.- сс. 13- 27.
7. Виноградов Г. Мишарин А.В. *Арабо-израильский конфликт*. Москва: Спутник +, 2004: 149 с.
8. Вольфин Г. *Израиль: история войн*. Москва: Росспен. 2005. 380 с.
9. Израиль и Палестинские территории. СПб.: "Планета", 2004. 346 с.
10. Лемин И.М. *Доктрина Эйзенхауэра - программа колониального закабаления Ближнего Востока* // Советское востоковедение, №1. М. 1957. сс. 20-21.
11. Мордвинов В. *Некоторые факты из истории Палестинской автономии*. Москва. Юнион-групп. 2005. сс. 85-114.
12. Никитина Г.С. *Израиль и американский империализм*// Советское востоковедение. 1958. № 5. сс. 71–79.

13. Татуров И. *Роль США в урегулировании арабо-израильского конфликта* // Вестник Всеобщей истории. Тюмень: ТГУ: 2006. № 1. сс. 45-56.
14. Торик И. *Энциклопедический путеводитель по Израилю*. Москва. Медиа. 2007. 280 с.
15. Golan Heights decision may come as forerunner of US ‘deal of the century’ <https://tass.com/world/1050653> (դիտվել է 27.03.2019.)
16. Barbara P. Ush. *Israeli-Palestinian conflict gives Biden foreign policy headache* <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-57119881> (դիտվել է 15.05.2021)
17. Ross D., Makovsky D. *Regional governments are going to reach out to Israel anyway, so why not take advantage of this activity to help the Palestinians and encourage Jerusalem toward constructive moves?* <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/path-peace-bidens-trip-how-arab-states-can-hel> (դիտվել է 01.08.2022)
18. Semi J. *Palestinians felt that Biden’s visit did little to aid the Palestinian cause, despite attempts by the Palestinian Authority to portray the trip as a success.* <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/reactions-palestinian-media-and-political-leaders-bidens-visit> (դիտվել է 26.09. 2022)

References

1. Karapetyan R. New and modern history of Arab countries [*Arabakan erkrneri nor ev noraguyn patmutyun*]. Yerevan, 2003. 261 p. (in Armenian)
2. Hovhannisyan A. The Palestinian conflict and the USA [*Paxestinyan hakamartutyuny ev AMN-y*]. Gyumri, 2005, 120 p. (in Armenian)
3. Hovhannisyan A. S policy towards the Israeli-Palestinian conflict [*AMN-i qaxaqakanutyuny israyela-paxestinyan hakamartutyun handep*]. National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Yerevan, 2001, 115 p.(in Armenian)
4. Hovhannisyan A. The Oslo 2 Agreement as another step in the settlement of the Palestinian conflict [*Oslo 2-rd hamadzaynagiry vorpes paxestinyan hakamartutyun kargavorman hertakan qayl*]. Near and Middle East countries and peoples. H. XIX Yerevan: National Academy of Sciences of the Republic of Armenia. 2000. Pages 96-101(in Armenian)
5. Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements, September 13, 1993, available at <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/dop.html>; Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip, September 28, 1995, available at www.Jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/interim.html
6. Bravin S. USA and Israel. To the question of the Middle East settlement [*SSHA i Izrail. K voprosy o blijnevostochnom uregulirovanii*] // Questions of history. 1997. - No. 2. - pp. 13-27. (in Russian)
7. Vinogradov G., Misharin A. Arab-Israeli conflict [*Arabo-Izrailskij konflikt*]. Moscow: "Sputnik", 2004, 149 p. (in Russian)
8. Volfin G.S., Israel: history of wars [*Izrael-istoriya voyn*]. Moscow: Rosspen 2005, 380 p. (in Russian)
9. Israel and the Palestinian territories [*Izrail i palestinskie teritorii*]. SPB: Planet, 2004. 346 p. (in Russian)
10. Lemin I. The Eisenhower Doctrine is a program of colonial enslavement of the Middle East. [*Doktrina Eyzexauera. Programma kolonialnogo zakabaleniya Blijnego Vostoka*] //Soviet Oriental Studies №1. Moscow: 1957. pp. 20-2 1. (in Russian)
11. Mordvinov V. Some facts from the history of the Palestinian autonomy [*Nekotorie fakti iz istorii Palestinskoj avtonomii*]. Moscow: Yunion grup, 2005. pp. 85-114. (in Russian)

12. Nikitina G. Israel and American imperialism [*Izrael i amerikanskij imperIALIZM*]. Soviet Oriental Studies 1958. No. 5. pp. 71–79. (in Russian)
13. Turov I. The role of the United States in the settlement of the Arab-Israeli conflict [*Rol SSHA v uregulirovanii arabo-izraelskogo konflikta*]. Bulletin of General History. Tyumen: TGU. 2006. No. 1. pp. 45-56. (in Russian)
14. Torik I. Encyclopedic guide to Israel [*Entsiklopedicheskiy putevoditel po Izrailyu*]. Moscow: Mediya 2007. 280 p. (in Russian)
15. Golan Heights decision may come as forerunner of US ‘deal of the century’ <https://tass.com/world/1050653>, (viewed 27.03.2019.)
16. Barbara P. Ush. Israeli-Palestinian conflict gives Biden foreign policy headache <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-57119881> (viewed 15.05.2021.)
17. Ross D., Makovsky D. Regional governments are going to reach out to Israel anyway, so why not take advantage of this activity to help the Palestinians and encourage Jerusalem toward constructive moves? <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/path-peace-bidens-trip-how-arab-states-can-help> (viewed 01.08.2022)
18. Semi J. Palestinians felt that Biden’s visit did little to aid the Palestinian cause, despite attempts by the Palestinian Authority to portray the trip as a success. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/reactionpalestinian-media-and-political-leaders-bidens-visit> (դիտվել է 26.09. 2022)

Ընդունվել է / Принята / Received on: 20.02.2023

Գրախոսվել է / Рецензирована / Reviewed on: 19.03.2023

Հանձնվել է տպ. / Сдана в пч. / Accepted for Pub: 10. 06.2023

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Արտակ Հենրիկի ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ՝ պատմ. գիտ. թեկնածու, Շիրակի Մ. Նալբանդյանի անվան պետական համալսարանի պատմության և իրավագիտության ամբիոնի դոցենտ, Գյումրի, ՀՀ, էլ. հասցե: artakh76@mail.ru <https://orcid.org/0000-0002-5078-3862>

Artak Henrik HOVHANNISYAN: PhD in History, Associate professor at the Chair of History and Laws , State University of Shirak, Gyumri, RA e-mail: artakh76@mail.ru <https://orcid.org/0000-0002-5078-3862>

Арта́к Генри́кович О́ГАННИСЯ́Н: канд. исторических наук, доцент кафедры истории и права ШГУ им. М.Налбандяна, Гюмри, РА эл. адрес: artakh76@mail.ru <https://orcid.org/0000-0002-5078-3862>